

Собур Сергій Миколайович

Запорізький національний університет

Науковий керівник: Сквірський Ілля Олегович, доктор юридичних наук, професор

Запорізький національний університет

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ МОДЕЛІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВОСУДДЯ

У науці конституційного права фундаментальними загальносоціальними та індивідуальними цінностями є права людини, демократія, право і закон, конституціоналізм, правова держава. У правовій державі особливе місце посідає судова влада, що організаційно функціонує у формі системи судів. Судова система постає ефективним елементом у державному механізмі стримувань і противаг, функціонування якої спрямоване на вирішення правових конфліктів, не підміняючи при цьому законодавчу чи виконавчу гілки влади. У контексті дії принципів правової держави гарантом їх реалізації та формування реальної демократії виступає конституційне правосуддя, здійснюване конституційними судами у формі самостійного виду судочинства – конституційного судочинства.

Конституційне правосуддя виступає в інтегрованому виді як вища форма державної контрольної діяльності і для цього існує спеціалізована судова процедура. Поєднання матеріальних та процесуальних норм права дає можливість займати Конституційному Суду України провідну роль у ефективному досягненні мети – розв'язанні спорів, конституційній оцінці відповідності законів та інших нормативно-правових актів, наданні висновків, щодо запропонованих змін до Конституції України, тощо.

В Україні спеціальні дослідження вказаної проблематики проводяться суддями, професорами П.Б. Євграфовим, В.М. Шаповалом, М.В. Костицьким, В.І. Німченко, М.Д. Савенко, М.Ф. Селівомом, професорами конституційного права О.Ф. Фрицьким, Ю.М. Тодикою та іншими вченими-конституціоналістами.

Конституційне судочинство є складовою конституційного процесу в державі та є окремим видом юридичного процесу. Воно покликане забезпечувати верховенство конституції як основи національної правової системи, охорону конституційних прав і свобод, додержання принципу поділу влади у всіх його аспектах. Необхідним елементом конституційного судочинства є перевірка нормативних актів з погляду їх відповідності конституції. Саме це (тобто правова охорона конституції) складає сутність конституційного судочинства [2, с. 73].

У наукових дослідженнях конституційне судочинство прийнято пов'язувати із законодавчовстановленим механізмом правового захисту конституції, а сам механізм правового захисту конституції найчастіше визначають як систему правових інститутів і процедур, що забезпечують її дію. Набір елементів механізму може бути різним: від удосконалення законодавства та застосування контрольно-наглядних важелів до різних видів юридичної відповідальності, але майже усі дослідники вважають, що судовий конституційний контроль є елементом механізму правового захисту конституції.

На сьогодні у світі сформувалось та існує три основні моделі спеціального правового захисту конституцій: американська модель європейська модель, мусульманська (традиційна) модель [3, с. 216].

Американська модель правосуддя передбачає здійснення конституційного судочинства судами загальної юрисдикції, як правило верховними судами держави, або ж навіть судами всіх інстанцій.

Ця модель має два різновиди: централізований (дифузний) і децентралізований. Децентралізований різновид американської моделі (США, Японія, скандинавські країни) передбачає, що конституційний контроль здійснюють всі суди загальної юрисдикції. Так, у США функції конституційного контролю належать судовій владі в цілому. Не тільки верховні, але й районні суди федерації і штатів здійснюють право тлумачення конституційних норм і відмовляють у застосуванні тим положенням законодавства, котрі суперечать тлумаченню, відповідно, конституції США і конституції штату.

За 200 років своєї діяльності (1791-1990 рр.) Верховний суд США визнав неконституційними повністю або частково 125 законів Конгресу, 1059 нормативних актів штатів, 117 ордонансів місцевих органів влади [1].

Централізований різновид американської моделі (Гана, Естонія, Індія, Ірландія, Люксембург, Мальта, Монако, Норвегія, Республіка Кіпр, Філіппіни, Швейцарія) передбачає здійснення конституційного контролю в рамках загальної судової системи і, як правило, верховним судом, який очолює інстанційну систему національних судів.

Європейська модель ґрунтується на формуванні спеціальних органів конституційної юстиції – конституційних судів, конституційних рад тощо.

Ідея утворення єдиного органу конституційної юрисдикції належить австрійському юристу Гансу Кельзену, творцеві «чистої теорії права» (нім. *Reine Rechtslehre*). Перший у світі Конституційний суд Австрії заснований у 1920 році, через два роки після розпаду Австро-Угорщини та виникнення Австрійської республіки. Система, в якій діє конституційний суд, наділений спеціальною юрисдикцією, дістала назву «австрійської».

Правову охорону конституції в рамках європейської моделі можуть здійснювати і спеціальні органи несудової (квасісудової) юрисдикції. Наприклад, у Франції конституційність законів перевіряється Конституційною радою, а конституційність актів виконавчої влади, якщо мова йде про перевищення своїх повноважень – Державною радою, яка очолює систему адміністративної юстиції. Це дістало назву «французької» системи, яка, крім того, поширилася низкою пострадянських/постсоціалістичних країн.

Способи формування спеціалізованих органів конституційної юстиції дещо різняться від країни до країни, та все ж ключову роль у призначенні їх членів відіграють національні парламенти. Їх чисельність, як правило, від 10 (Чехія) до 16 (Німеччина).

Мусульманська модель правосуддя передбачає здійснення конституційної юстиції вищими релігійними або традиційними органами (ради духовенства, ради вождів тощо). Особливістю їх діяльності є те, що закони та інші акти перевіряються на відповідність не тільки Конституції, а й шаріату.

Так, в Ісламській Республіці Іран діє своєрідний орган конституційного контролю, заснований Конституцією 1979 року – Рада з нагляду за дотриманням конституції (Рада вартових, або Піклувальна рада); в Марокко – Консультативна Рада. Ці органи складаються з богословів та юристів.

У Пакистані 1980 року заснований Федеральний шаріатський суд, що виносить рішення про невідповідність положень закону приписам ісламу, викладеним у Корані та Сунні. Ці рішення можуть бути скасовані Верховним судом, для чого там утворене спеціальне апеляційне відділення у складі мусульман-суддів Верховного суду. Разом із тим існує відокремлений орган – Рада з ісламської ідеології, або Ісламська рада, яка дає федеральному і провінційному парламентам, президентові та губернаторам провінцій консультативні висновки з питань відповідності законопроектів приписам ісламу.

Окремі державознавці (С. В. Пілюк, А. О. Клішас) наполягають на існуванні змішаних систем. Це варіанти, коли держави молодої демократії за власним розсудом і відповідно до тенденцій та власного індивідуального розвитку конструюють власні моделі, зупиняючи свій вибір на тих чи інших елементах різних моделей.

Відзначається, що молоді країни часто «мігрують» до європейської моделі, яка більш ефективно долає такі недоліки американської системи правосуддя, як зв'язаність суду при суміщенні в діяльності функції конституційного контролю з функціями загального правосуддя, довготривалість судочинства, зобов'язуючий характер рішень лише для сторін у конкретній справі, надання можливості оскаржувати неконституційність нормативних актів і дій тільки приватним особам.

Недоліком європейської моделі є необхідність для зацікавлених осіб (передусім громадян) витратити додаткові зусилля (організаційні, матеріальні та інші) для звернення до конституційних судів [4, с. 37].

Отже, на сучасному етапі свого розвитку на шляху до євроінтеграції Україна як демократична, незалежна, правова держава намагається якісно по-новому визначити тенденції розвитку конституційного правосуддя, яке найбільш послідовно та у повному обсязі має захищати конституційні приписи від порушень на законодавчому, виконавчому та інших рівнях здійснення державної влади. Тому саме зараз в Україні нагальною є потреба вироблення єдиної конструктивної моделі конституційної правосуддя, яке могло б увібрати в себе всі позитивні риси європейської моделі конституційного правосуддя і забезпечити належну реалізацію та суто правовий захист чинної Конституції України.

Список використаних джерел

1. Портнов А. Историко-правові джерела виникнення конституційного судочинства / «Віче». – №5. – 2008 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/872/>
2. Туркіна І.Є. Конституційне правосуддя в механізмі державного управління країн Західної Європи (на прикладах Італії, Німеччини, Франції) / Актуальні проблеми державного управління. – №1(41). – Київ, 2011. – С. 449-454.
3. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Підручник. 2-ге видання. – К.: Правова єдність, 2010. – 432 с.
4. Тацій В.Я., Грошевий Ю.М. Правові засоби охорони Конституції // Вісник Академії правових наук України. – 1995. – № 3. – С 35-42.

Надобко Олеся Олександрівна

Запорізький національний університет

Науковий консультант: Мальована Юлія Геннадіївна, кандидат політичних наук, доцент

Запорізький національний університет

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІМІДЖЕВОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

Європейський вектор розвитку нашої країни актуалізував питання розробки та впровадження іміджу України у світі, адже тепер вона виходить на ринок жорсткої міжнародної конкуренції. Проблеми реалізації іміджевої стратегії залишаються незмінними та потребують значних коректив і реальних дій.

Стратегія іміджу держави повинна враховувати такі аспекти, як інтереси, цінності, політичні пріоритети, погляди різних соціальних груп і тенденції суспільної думки міжнародного середовища; особливості зовнішньої та внутрішньої медіа-комунікації; сильні та слабкі сторони, загрози та можливості згідно внутрішнім потребам держави та мінливості світового розвитку; короткострокові та довгострокові цілі; гнучкість стратегії, адаптивність до ситуативних змін. Основними вимогами до неї є динамічність, аналітичність, раціональність, оптимальність, дієвість та результативність. В розробці та реалізації іміджевої стратегії існує нерозривний взаємозв'язок внутрішнього та зовнішнього іміджу держави, які не повинні суперечити, а навпаки вигідно взаємодоповнювати один одного.

Можна виділити декілька сфер, в яких реалізація іміджевої стратегії має власну специфіку, але у сукупності вони визначають загальний імідж держави: імідж демократії і влади, органів державного управління (на національному, регіональному та місцевому рівнях), економіки, інформаційної політики, збройних сил та туристичний імідж.

Імідж демократії і влади в Україні потребує значних зусиль та дієвих реформ. Зі 167 країн світу за даними на 2017 рік Україна посіла 83 місце у рейтингу демократій після Гондурасу та Чорногорії, випередивши Замбію та Малі. Причому за останні роки ми опустились на кілька щаблів даного рейтингу. За індексом сприйняття корупції Україна знаходиться на 130 позиції зі 180 позаду всіх європейських країн, що негативно характеризує імідж органів державного управління, а також робить нашу державу непривабливою для міжнародної співпраці та інвестування в усіх сферах. Неефективні реформи та протиріччя в самій правлячій верхівці викликають недовіру до влади та сприяють її делегітимації. Крім того, спостерігається погано налагоджена система комунікації між різними державними інститутами та структурами, що спричинює значні проблеми у розподілі повноважень та звітності різних ланок.

Позитивними зрушеннями у цій сфері є реформа децентралізації, яка сприяє розвитку демократії та громадянського суспільства, відповідає європейським вимогам і повинна слугувати